

Za jedan grad, u čijoj se okolici nalaze brojna arheološka nalazišta iz mlađega kamenog te bakrenog i brončanog doba, 30 godina iznimno je kratko razdoblje i gotovo da se s povijesnoga stajališta može zanemariti. Ali u slučaju Vukovara u trideset godina bliske nam povijesti (1991. – 2021.) zgusnulo se toliko važnih događaja, osoba i tema za koje se može reći da su trajno obilježile ovaj grad i njegove stanovnike, brojne obitelji i pojedince. Pored toga, prema mišljenju pojedinih stručnjaka, Vukovar je najdublja trauma novije hrvatske povijesti: ono što je Srebrenica za Bošnjake u Bosni i Hercegovini, to je Vukovar za Hrvate od 1991. do danas, a vjerojatno i ubuduće.

Znanstveno-izdavački projekt HEROJSKI VUKOVAR: Povijest grada i život Vukovarki i Vukovaraca tijekom 30 godina (1991. – 2021.), koji smo započeli u studenom 2020., rezultirao je brojnim autorskim radovima koje smo nastojali oblikovati u međusobno povezana i usklađena poglavlja, odnosno dijelove knjige. Kako je vrijeme odmicalo i usporedno tijekom grafičke pripreme, građa prvotno zamišljene knjige stalno je rasla i narasla na više od tisuću stranica. Zato smo odlučili pripremljene sadržaje i poglavlja tiskati u dvije knjige kako bi knjige bile lakše i primjerenije za svakodnevnu upotrebu.

1. knjiga HEROJSKOGA VUKOVARA sastoji se iz dvaju dijelova s petnaest autorskih poglavlja. Knjiga započinje kratkim pregledom povijesti Vukovara kako bi čitatelji dobili osnovne informacije o prošlosti Vukovara od prapovijesnoga razdoblja do 1990-ih godina. Sažet prikaz tako dugoga povijesnoga razdoblja sasvim je razumljiv kada se uzme u obzir da se u blizini Vukovara nalazi lokalitet Vučedol, koji pripada najznačajnijim europskim arheološkim lokalitetima. U nastavku prvoga dijela knjige slijede tri poglavlja u kojima se prikazuju politički, medijski i vojni procesi u Jugoslaviji od sredine osamdesetih godina 20. stoljeća do 1991., koji su doveli do velikosrpske oružane agresije na Republiku Hrvatsku 1991. godine. Da bi se mogla temeljito, cjelovito i objektivno opisati 1991. godina i velike posljedice rata u Hrvatskoj i Vukovaru, to je bilo nužno učiniti. U drugome poglavlju prikazuje se srbijanska politika i raspad SFRJ-a od sredine 1980-ih do 1991. godine. Iz analize tadašnjih političkih događaja i procesa razvidno je da su se ključni čimbenici srbijanske političke scene – srbijanski politički vrh, srbijanska opozicija i glavne srbijanske institucije (Srpska pravoslavna Crkva i Srpska akademija nauka i umetnosti) zalagali za istu politiku rušenja postojećega ustrojstva SFRJ-a i stvaranja velike Srbije, odnosno srpske države proširene na područja drugih tadašnjih jugoslavenskih republika kako bi svi Srbi živjeli u jednoj državi. U postizanju toga cilja zajednički su djelovali u političkom i medijskom prostoru, insinuirajući navodnu ugroženost Srba od Hrvata i drugih naroda u SFRJ-u. U nastavku drugoga poglavlja sažeto se opisuje stvaranje suverene i samostalne Republike Hrvatske početkom 1990-ih, otvorena oružana agresija JNA i srpsko-crnogorskih snaga na RH te obrambeni Domovinski rat i međunarodno priznanje Hrvatske. U trećem poglavlju, kroz analizu triju najčitanijih srbijanskih tiskovina: dnevnikâ Politika i Večernje novosti te časopisa Nin, prikazuje se velikosrpska politička propaganda i poticanje netrpeljivosti prema hrvatskoj vlasti i hrvatskom narodu u srbijanskom tisku u drugoj

polovici 1980-ih i početkom 1990-ih. U četvrtom poglavlju najprije se analiziraju politički procesi u Jugoslavenskoj narodnoj armiji i organizacijski preustroj oružanih snaga SFRJ-a, a zatim aktivnosti JNA u pripremi velikosrpske oružane agresije na Republiku Hrvatsku. U završnome dijelu opisana je otvorena oružana agresija JNA i srpsko-crnogorskih snaga na Hrvatsku te hrvatsko ratište 1991. godine uz osvrt na stanje na svim bojištima u RH.

Drugi dio knjige usmjeren je na velikosrpsku oružanu agresiju na Vukovar 1991. godine i opis ogromnih posljedica te agresije. Najprije se u petome poglavlju prikazuje pobuna dijela Srba u općini Vukovar 1990. i 1991. godine pod vodstvom Srpske demokratske stranke, a zatim u šestome poglavlju zločini lokalnih srpskih terorista i terorista poslanih iz Srbije nad hrvatskim policajcima 2. svibnja 1991. u Borovu selu gdje su ubili 12 i ranili 28 hrvatskih policajaca. U sedmome poglavlju cjelovito je opisana Bitka za Vukovar te sudionici i tijek bitke. Stradanje vukovarskih branitelja, civila i djece u posljednjim danima obrane i u prvim danima okupacije Vukovara, s posebnim naglaskom na Borovo naselje, Velepromet i Ovčaru, obrađuje se u osmome poglavlju, a proboj pojedinih skupina vukovarskih branitelja i civila iz Vukovara te prisilno slanje mnogih vukovarskih branitelja i civila u srbijanske koncentracijske logore u devetome poglavlju. Među strašnim posljedicama velikosrpske oružane agresije svakako se izdvajaju ratni zločin silovanja u Vukovaru tijekom oružane agresije i okupacije grada te progon Vukovarki i Vukovaraca iz grada, koje su počinili pripadnici JNA i srpskih snaga; ove se teme prikazuju u desetom i jedanaestom poglavlju. U dvanaestom poglavlju obrađuje se značenje i važnost vukovarske bolnice tijekom Bitke za Vukovar i poslije sloma obrane grada, a u trinaestom politika međunarodne zajednice i aktivnosti međunarodnih organizacija tijekom agresije na Vukovar. Rad djelatnika Hrvatskoga radija Vukovar i izvješćivanje u hrvatskim i talijanskim tiskanim medijima o oružanoj agresiji na Vukovar opisuju se u četrnaestom poglavlju. U posljednjem 15. poglavlju ove knjige opsežno su prikazana ratna razaranja i ratne štete Grada Vukovara. Poslije autorskih poglavlja slijedi sažetak na engleskom jeziku o svakome poglavlju, kazalo osobnih imena, životopisi autora i detaljan sadržaj knjige.

Kako bi se kvalitetno, objektivno i stručno obradile navedene teme, izdavač je okupio tim znanstvenika i stručnjaka koji su se u svojem znanstvenom i/ili stručnom radu bavili navedenim temama ili su o njima već objavili radove. Oni dolaze iz različitih znanstvenih, kulturnih i obrazovnih ustanova iz Zagreba i Vukovara i upravo na toj relaciji nastajale su brojne zamisli o tome kako što bolje i stručnije obraditi zadane teme i predstaviti ih hrvatskoj i svjetskoj javnosti. Uređivanje knjige i komunikaciju s autorima u prvoj knjizi obavio je urednik Ante Nazor.

Na samome početku projekta postavili smo koncepciju po kojoj će znanstvene radove pratiti dokumentarne fotografije, zemljovid, preslike članaka i slika iz novina i časopisa, sheme, preslike dokumenata i izvora te drugi likovni prilozi kako bi se na taj način čitateljima i vizualno prikazali sadržaji koji se obrađuju u pojedinome poglavlju. Zbog ograničenosti prostora u knjizi i kratkoga vremena za pripremu knjige nije bilo moguće dati više fotografija i priloga, posebice

hrvatskih branitelja te Vukovarki i Vukovaraca koji su proživjeli stradanje tijekom velikosrpske oružane agresije, a uz to pojedine fotografije i likovni prilozi nisu nam bili dostupni i zato se unaprijed ispričavamo za ono što smo propustili „staviti u knjigu”. Izbor navedenih likovnih priloga i potpise ispod njih pripremio je glavni urednik Ante Bičanić.

Tijekom proteklih godina u Hrvatskoj su stasale mlađe generacije koje su rođene nekoliko godina prije ili poslije 1991. i nisu bili sudionici ratnih događaja u Vukovaru 1991. godine. U povremenim susretima s pripadnicima tih mlađih generacija iskazana je želja da se unutar korica jedne knjige prikaže i opiše „sve ono bitno što se tiče Vukovara 1991.”. Ova monografija pokušaj je da se udovolji toj želji, a nadamo se da će biti poticaj i drugim znanstvenicima i stručnjacima da nastave istraživati relevantne teme o Vukovaru i objavljivati nove knjige i radove.

Sva su ljudska djela nesavršena, a samo Bog stvara savršena djela i toga smo svjesni u trenucima kada završavamo rad na ovoj prvoj knjizi. Nadamo se da će znanstvena i kulturna javnost prepoznati važnost ovoga znanstveno-izdavačkog projekta, pružiti mu potporu i pozitivno vrednovati uloženi trud i vrijeme svih sudionika pri kreiranju ove knjige. U toj nadi i sa željom da knjiga pruži čitateljima dodatne i nove spoznaje iz povijesti Domovinskoga rata i o velikosrpskoj oružanoj agresiji na Hrvatsku i Vukovar 1991. godine te o posljedicama agresije predajemo prvu knjigu u tisak.

Ante Bičanić i Ante Nazor